

УДК 372.3

DOI 10.48371/PEDS.2021.60.1.015

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ-СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Шаймерденова А.Е., магистрант

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

e-mail: aityka.kz@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының коммуниктивті-сөйлеу қабілетін дамытудың психологиялық ерекшеліктері қарастырылады. Бастауыш сынып оқушыларының коммуниктивті дағдыларын дамыту өте өзекті мәселе екені, өйткені бұл дағдылардың қалыптасу дәрежесі балаларды оқытудың тиімділігіне ғана емес, сонымен бірге олардың әлеуметтенуі мен тұтастай тұлғаның дамуына да әсер ететіні айтылады. Оқушылардың коммуниктивті-сөйлеу қабілетін дамыту оқыту барысында әр сабаққа жоспарлануы керек дәйекті жұмыс екені, сонымен қатар мұғалімнен белгілі бір психологиялық білімді талап ететіні негізделеді. Бастауыш сынып оқушыларының коммуниктивті-сөйлеу қабілетін дамыту бойынша жұмысты ұйымдастыру кезінде мұғалім оқушылардың сөйлеу дамуының психологиялық және жас ерекшеліктерін ескеруі керек екені анықталады.

Тірек сөздер: бастауыш сынып оқушылары, коммуниктивті - сөйлеу қабілеті, мұғалім, дағдылар, коммуниктивті-сөйлеу іс – әрекеті, қарым-қатынас, дамыту, қоршаған орта (қоғам).

Ғалымдардың пікірінше, адам мәдениеті, ойлау және интеллект деңгейінің маңызды көрсеткіштерінің бірі - сөйлеу. Алғаш рет ерте балалық шақта нақты грамматикалық құрылымы жоқ жеке қабаттар түрінде пайда бола отырып, сөйлеу біртіндеп байытылып, күрделене түседі, бұл адамдарға бірлескен іс-әрекетінде, әлеуметтік өмірде, ақпарат алмасуда, танымда, білім беруде қажет болатын қарым-қатынас түрлерінің бірі. Сөйлеу адамды байытады, өнер нысаны ретінде қызмет етеді.

Л.С. Выготскийдің баланың мектепке бармас бұрын өз ана тілінің барлық грамматикасын тәжірибе жүзінде меңгергені туралы идеясы жақсы белгілі, бірақ ол "өзінің не білетінін білмейді, ол жасаған операциялар бейсаналық. Бала мектепте не істеп жатқанынан хабардар болуға, демек, өз дағдыларымен ерікті түрде жұмыс істеуге үйренеді. Оның дағдылары бейсаналықтан ерікті, зерделі және саналы түрге ауысады» [1].

Бүгінгі таңда бұл ой маңыздылығын жоғалтқан жоқ, сондықтан мұғалім мектепке келгенге дейін баланың тілді қалай меңгеретінін білуі маңызды. Мұны жақсы біле отырып, мұғалім балалардың сөйлеу тілінің даму ерекшеліктерін ескере отырып және гуманистік педагогиканың «зиян келтірме» деген маңызды принципін сақтай отырып, «білу және түсіну» мағынасын ескере отырып, одан әрі білім құра алады. Балаға тілде көп нәрсені жақсы білетінін, тек бұл туралы өзі саналы түрде білмейтінін түсінуге көмектесу керек. Егер мұғалім оған мұны түсінуге көмектесе, онда оның тілге ғана емес, жеке тұлға ретінде де қарым-қатынасының өзгеруіне негіз болуы мүмкін.

Қазіргі уақытта онтолингвистика саласында белсенді зерттеулер жүргізілуде – баланың туылғаннан бастап бүкіл бала кезіндегі сөйлеу дамуын

зерттейтін ғылым. Профессор С.Н.Цейтлиннің жетекшілігімен Санкт-Петербургте құрылған балалардың сөйлеу қабілетін зерттеу орталығынан кейін көптеген университеттерде кафедралар пайда болды. Ғылымда қарым-қатынас мәселесінің коммуникативті өзара әрекеттесу, психология және педагогика тұрғысынан білім беру процесінде коммуникативті дағдыларды қалыптастыру сияқты аспектілері зерттелген. Жалпы, әдебиеттерді талдау бұл проблеманың негізінен университеттің педагогикасына және мектептегі білім берудің орта деңгейіне байланысты дамығандығын көрсетеді. Сонымен бірге, ғылыми дерек көздеріне шолу жасау оның бастауыш білім беру педагогикасы шеңберінде нашар зерттелгендігін көрсетеді. Сонымен қатар, коммуникативті іс – әрекет (қарым-қатынас) бастауыш мектеп жасындағы негізгі әрекеттердің бірі болып табылады, ал жасөспірім кезінде - жетекші, бастауыш сынып оқушысының бойында оның мақсатты түрде қалыптаспағаны, баланың ішкі ашылуына және оқудағы үлгеріміне, құрдастар ортасында, жалпы қоғамда әсерін тигізеді.

Дәл осы бастауыш мектепте баланың өзі мұғалімнің басшылығымен сөздерге қатысты барлық операцияларды жасай алады: бақылау, салыстыру, қарама-қарсы қою, айналасындағы адамдардың сөйлеуіне сыни көзқараспен қарау, сөздердің мағыналарын анықтауға және түсіндіруге үйренеді. Балалардың жауаптары баланың тілді іс жүзінде қолдануға ғана емес, сонымен қатар металингвистикалық қызметке, яғни тіл туралы ойлауға қабілетті екендігін көрсетеді. Коммуникативті-сөйлеу қабілетін қалыптастыру мектепке дейінгі жастағы балаларда жүретіндіктен, бастауыш сынып мұғалімінің осы дағдыларды дамыту процесін дұрыс бағыттауы маңызды.

Коммуникативті-сөйлеу қабілетін қарастыра отырып, біз "даму" ұғымына анықтама береміз, ол ғылыми қолдануда табиғи өзгеру процесі, бір күйден екінші күйге ауысу, неғұрлым жетілдірілген; ескі сапалық күйден жаңаға, қарапайымнан күрделіге, төменнен жоғарыға ауысу; сана, ағартушылық, мәдени дәреже [2].

Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамыту өте өзекті мәселе, өйткені бұл дағдылардың қалыптасу дәрежесі балаларды оқытудың тиімділігіне ғана емес, сонымен бірге олардың әлеуметтенуі мен тұтастай тұлғаның дамуына да әсер етеді. Бұл дағдыларды "әлеуметтік интеллект", "іс жүзінде психологиялық ақыл", "коммуникативті құзыреттілік", "қарым-қатынас дағдылары" деп атайды [3].

Коммуникативті-сөйлеу дағдыларын дамыту-бұл әр сабаққа және болашақта жоспарлануы керек дәйекті жұмыс. Т. А. Ладыженскийдің айтуынша, бұл жұмыс мұғалімнен белгілі бір психологиялық білімді талап етеді:

- бастауыш сынып оқушысының сөйлеу тілінің табиғи даму сипаты;
- сөйлеу әрекетін қалыптастыру процесі, оның ішінде оқушылардың сөздік қорын белсендіру процесі;
- оқушылардың ойлауы мен түсінуінің өзгеруімен байланысты сөйлеудің оқу және жазу қабілетіне тәуелділігі;

- үйлесімді сөйлеуді дамытудың жалпы мәдениетпен, коммуникативті қасиеттермен байланысы [4].

Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті-сөйлеу қабілетін дамыту кезінде балалардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескеру қажет. Сөйлеуді дамытуда мектеп кезеңі, яғни 6-7 жастан 18 жасқа дейінгі адам шешуші болып табылады, біріншіден, бұл жеке тұлғаның қалыптасу кезеңі, екіншіден, өйткені осы жылдары адамның сөйлеу дамуы өздігінен емес, оқыту жүйесінің әсерінен жүреді. Коммуникативті даму жалпылау ерекшеліктерін, ұғымдарды қалыптастыруды, ересектермен, құрдастарымен қарым-қатынасты, әлеуметтік дамудың жалпы жағдайының ерекшеліктерін және т. б. ескере отырып, баланы әлеуметтендірудің жалпы контекстінде қарастырылуы керек. Бастауыш мектеп жасындағы балалардың коммуникативті біліктері О. А. Веселкова, А. Е. Дмитриев, Л. Р. Мунирова, А. А. Панферова, В. П. Понутриева және т. б. еңбектерінде қарастырылған [5].

Коммуникативті дамуды қарастырған кезде, ең алдымен, әртүрлі жас топтарындағы оның өзгеру сипаты туралы жалпы зерттеу деректерін береміз. 7 жасында бала белгілі бір тиімді сипаттағы қарапайым ақыл-ой операцияларына, себептік байланыстарға ие, ойларын дәйекті түрде жеткізе алады, грамматикалық, лексикалық және фонетикалық тұрғыдан дұрыс сөйлеуді қолданады. Дәл осы жаста сөйлеудің интеллектуалды реттеуші жоспарлау функциясы, сөйлеуді серіктеске және қарым-қатынас жағдайына бағыттау мүмкіндігі, сондай-ақ оларға сәйкес тілдік құралдарды тандау мүмкіндігі дамиды. Осы кезеңде қарым-қатынастың ауызша формалары (сөйлеу және тыңдау) оқушының дамуында басым болады.

Атақты лингвист Н.И. Лепскаяның зерттеулерінде бастауыш сынып оқушыларының диалогтардан тұратын мәтіндерді жақсырақ, дәлірек қайталайтындығы анықталды, сондықтан бастапқыда балаға таныс нәрсеге сүйену керек, яғни тілге қатысты сабақтарға, әсіресе 1-сыныпта, диалог мәтіндері, соның ішінде тікелей балалар сөйлеуінен алынған болу қажет. Сөйлеу мотивациясы балаларда жарқын әсерлерге, белгілі бір іс-әрекетке деген қызығушылыққа байланысты эмоциялар болған кезде пайда болады. Демек, қарым-қатынасқа деген қажеттілік - сөйлеуді дамытудың бірінші шарты. Бірақ қарым-қатынас жалпы түсінікті белгілердің, яғни сөздердің, олардың комбинацияларының, сөйлеудің әртүрлі бұрылыстарының көмегімен ғана мүмкін болады. Балаларға сөйлеу үлгілерін беру немесе сөйлеу ортасын құру қажет. Бұл сөйлеуді дамытудың екінші шарты. Оқушының сөйлеу тілінің байлығы мен алуан түрлілігі көбінесе баланың сөйлеу ортасының сапаларына байланысты. Сөйлеу балаға басқа адамдармен сөйлесуге ғана емес, сонымен бірге әлемді тануға да көмектеседі.

Мектеп бағдарламасы ерікті, егжей-тегжейлі сөйлеуді қалыптастыруға ықпал етеді, оны жоспарлауға үйретеді. Сыныпта мұғалім оқушыларға қойылған сұраққа толық және егжей-тегжейлі жауаптар беру, белгілі жоспар бойынша әңгіме құрастыру, қайталамау, дұрыс сөйлемдермен, толық сөйлемдермен және көп көлемді материалды дәйекті түрде қайталау міндетін қояды. Әңгімелерді беру, ережелерді тұжырымдау және қорытындылау

монолог ретінде құрылады. Оқу іс-әрекеті барысында оқушылар еркін, белсенді, бағдарламаланған, коммуникативті және монологтық сөйлеуді меңгеруі керек [6].

Бастауыш мектеп жасында баланың өмірінде басқа адамдар көбірек орын ала бастайды. Егер мектеп жасына дейінгі кезеңнің соңында құрдастарымен қарым-қатынас жасау қажеттілігі тек қалыптасса, онда бастауыш сынып оқушысы үшін ол басты мәселелердің біріне айналады. 7-10 жаста, бала басқа балаларға мұқтаж екенін анық біледі және олардың ортасын артық көреді. Р.С. Немов мектеп оқушылары мен құрдастары арасындағы қарым-қатынас бұл процесті ересектермен қарым-қатынастан сапалы ажырататын бірқатар маңызды белгілерге ие деп тұжырымдайды.

Бірінші және ең маңызды ерекшелігі-коммуникативті әрекеттердің алуан түрлілігі және олардың кең ауқымы. Құрдастарымен қарым-қатынаста сіз ересектермен қарым-қатынаста іс жүзінде кездеспейтін көптеген әрекеттер мен өтініштерді байқай аласыз. Бала құрдастарымен ұрысады, өз еркін жүктейді, сендіреді, талап етеді, бұйырады, алдайды, өкінеді. Дәл осы басқа балалармен қарым-қатынаста алғаш рет мінез-құлықтың күрделі формалары пайда болады, мысалы, кейіп таныту, кейіп көрсетуге ұмтылу, ренішті білдіру, қиялдау.

Құрдастар арасындағы қарым-қатынастың екінші ерекшелігі-оның өте жарқын эмоционалды байлығы. Құрдастарына бағытталған іс-әрекеттер әлдеқайда жоғары адекватты бағдармен сипатталады. Құрдастарымен қарым-қатынаста бала қатты ашуланудан бастап қатты қуанышқа дейін, нәзіктік пен жанашырлықтан ашулануға дейін әр түрлі эмоционалды жағдайларды білдіретін экспрессивті-мимикалық көріністер 9-10 есе көп болады. Бастауыш сынып оқушылары ересектермен қарым-қатынасқа қарағанда үш есе жиі құрдастарын мақұлдайды және онымен тоғыз есе жиі жанжалға түседі. Бұл жағдайда басым:

- тиімді дағдылар;
- риторикалық дағдылар;
- диалог жүргізе білу;
- есту және тыңдау, дау-дамайды жүргізу қабілеті;
- басқалардың көзқарасын қабылдау мүмкіндігі;
- ортақ мақсатқа жету үшін бірлесіп жұмыс істей білу.

Бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынасының эмоционалды қанықтылығы құрдастарының қарым-қатынаста неғұрлым қолайлы және тартымды серіктеске айналуымен және қарым-қатынастағы шиеленіс дәрежесін және серіктеске деген ұмтылыс өлшемін білдіретін қарым-қатынастың маңыздылығы ересектермен салыстырғанда құрдастарымен өзара әрекеттесу саласында әлдеқайда жоғары болуымен байланысты.

Оқушылар арасындағы коммуникативті байланыстардың үшінші ерекшелігі-олардың стандартты емес және реттелмеуі. Мұғалім оқушылардың топтық жұмысын ұйымдастыруда осы ерекшеліктерді ескеруі керек.

Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті-сөйлеу қабілетін дамыту процесінде мұғалім қарым-қатынас мотивтерін ескеруі керек. А. А. Бодалев ұсынған классификацияға сәйкес байланыс мотивтерінің үш тобы бар:

- ынтымақтастық, ойын, жалпы белсенділік қабілетінде көрінетін іскерлік мотивтер;

- жаңа әсерлерге деген қажеттілікті қанағаттандыру процесінде, жаңа нәрсені білуде пайда болатын танымдық мотивтер, оның көзі ересек адам-жаңа ақпарат көзі, сонымен бірге баланың пікірлері мен сұрақтарын түсінуге және бағалауға қабілетті тыңдаушы;

-іс-әрекеттің дербес түрі ретінде қарым-қатынасқа ғана тән жеке мотивтер, бұл жағдайда қарым-қатынасқа адамның өзі, оның жеке тұлғасы түрткі болады. Бұл жеке тұлғалық қасиеттер болуы мүмкін немесе басқа адаммен тұтас тұлға ретінде қарым-қатынас болуы мүмкін.

Көптеген зерттеулер көрсеткендей, бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынастың танымдық мотивтерімен сөйлесулерінде жабайы табиғат, жануарлар, заттар туралы тақырыптар басым; жеке мотивтері бар кіші оқушылар адамдарға негізгі қызығушылық танытады және өздері, ата-аналары, жолдастары туралы сөйлеседі, ересектерден олардың өмірі, жұмысы, отбасы туралы сұрайды.

7-10 жастағы балалар үшін ересектердің мейірімді назарына ғана емес, олармен өзара түсіністік пен жанашырлыққа деген ұмтылыс тән. Коммуникативті қажеттіліктің жаңа мазмұны осы жастағы баланың мақтауды талап етпейтіндігінде көрінеді: ол үшін қалай дұрыс әрекет ету керектігін білу әлдеқайда маңызды. Ересектермен қарым-қатынаста бала өз ойындары үшін материал алады, бір-бірімен соқтығысқан кезде үлкендердің мінез-құлқының барлық реңктерін мұқият бақылайды.

Баланың қарым-қатынас жасау қабілетін дамытуда ересек адамның, мұғалімнің рөлі зор. Психологтар (Э.Л. Мелибурда, Р.С. Немов, И.А. Зимняя және т.б.) адамның жеке адамдармен қарым-қатынас тиімділігі мен үйлесімділігін қамтамасыз ететін жеке психологиялық ерекшеліктерін ажыратады. Қарым-қатынас қабілеті 3 негізгі компонентті қамтиды:

1. Қоршаған ортадағы адамдармен қарым-қатынас орнатуды қалау («Мен сөйлескім келеді»).

2. Басқалармен қарым-қатынас жасау кезінде ұстануға тиісті нормалар мен ережелерді білу ("Мен қалай сөйлесуді білемін").

3. Қарым-қатынасты ұйымдастыра білу ("Мен сөйлесе аламын").

Коммуникативті қабілеттердің бірінші компоненті қарым-қатынас қажеттілігін қамтиды, бұл баланың басқалармен байланыс орнатуға деген ұмтылысын анықтайды. Мұндай қалау болмаса, қарым-қатынас мүмкін емес. Ондай жағдайда оқушы көп уақытын жалғыз, кітаптармен немесе теледидармен өткізуге тырысады. Байланыс қажеттілігінің жеткіліксіз дамуы таза физиологиялық бұзылулармен (орталық жүйке жүйесінің дамуының әртүрлі патологиялары) байланысты болуы мүмкін, бірақ көбінесе бұл психологиялық негізге ие. Балада әртүрлі психологиялық проблемалардың

пайда болуы, әдетте, Әлеуметтік, ең алдымен отбасылық ортаның теріс факторларымен байланысты.

Коммуникативті қабілеттердің екінші компоненті - білім саласы, баланың тиімді қарым-қатынас нормалары мен ережелері туралы қаншалықты түсінікке ие екендігімен анықталады. Бұл білім сонымен бірге ересектермен қарым-қатынас кезінде қалыптасады, олар балаға басқа адаммен қалай қарым-қатынас жасау керектігін, сөйлесуді қалай жүргізу керектігін және оны қалай аяқтау керектігін, туындаған қақтығыстарды қалай шешуге болатындығын көрсетеді.

Тиімді қарым – қатынас туралы қолда бар идеяларды қолдана білу- қарым-қатынас қабілетінің үшінші құрамдас бөлігі ("дағдылар саласы"). Ол хабарламаларды жіберу және сұхбаттасушының назарын аудару, қарым-қатынастың мейірімділігі мен дәлелділігі, сұхбаттасушыны өз пікірімен қызықтыру және оның көзқарасын қабылдау қабілеті, өз іс-әрекеттеріне, мәлімдемелеріне сыни көзқараспен қарау қабілеті, тыңдау қабілеті, эмоционалды жанашырлық, жанжал жағдайларын шешу қабілеті және басқа да көптеген коммуникативтік дағдылар.

Сонымен, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау барысында біз коммуникативті-сөйлеу дағдыларын дамыту процесіне анықтама бердік. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті-сөйлеу дағдыларын дамыту дәйекті жұмысты қамтиды: баланың ішкі ресурстарын дамыту, үлгілі сөйлеу ортасын құру, рөлдік ойындарды ұйымдастыру, жабайы табиғатты, кескіндеме туындыларын бақылау және сипаттау, жалпы нәтижеге жету үшін топта жұмыс істеу қабілетін дамыту.

Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті-сөйлеу дағдыларын дамыту бойынша жұмысты ұйымдастыру кезінде мұғалім оқушылардың сөйлеу дамуының психологиялық және жас ерекшеліктерін ескеруі керек:

- ойларды дәйекті түрде білдіру қабілетін біртіндеп қалыптастыру;
- өз сөзін серіктеске және қарым-қатынас жағдайына бағыттау мүмкіндігі;
- ауызша қарым-қатынас формаларының басым болуы (сөйлеу және тыңдау);
- ересектердің сөйлеуіне үлгі ретінде назар аудару;
- грамматикалық, лексикалық және фонетикалық тұрғыдан дұрыс сөйлеуді қолдана білу;
- сөйлеудің диалогтық формасына назар аудару;
- құрдастарымен қарым-қатынас ерекшеліктері: күрделі мінез-құлық формаларының көрінісі, сөйлеудің эмоционалды байлығы, стандартты емес және реттелмеген коммуникативті байланыстар;
- қарым-қатынастың іскерлік, танымдық және жеке мотивтері.

Балалардың үйлесімді сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың психологиялық ерекшеліктерін біле отырып, мұғалім:

- қарым-қатынас жасау, басқалармен байланыс жасау қажеттілігінен тұратын бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті-сөйлеу қабілеттерін дамыту;

- қарым-қатынас нормалары мен ережелері туралы түсінік беру;
- тиімді қарым-қатынас жасау қабілетін дамыту (мұқият тыңдау, өз пікірін дәлелдеу және сұхбаттасушының көзқарасын қабылдау, жанжалды жағдайларды шешу мүмкіндігі және т.б.).

ӘДЕБИЕТ

- [1] Выготский, Л.С. Собрание сочинений. – М.: Педагогика, 1984. – 146 с.
- [2] Кравцова, Е. Ребенок внутри //Дошкольное образование. – 2013. – № 3. – С. 10-12.
- [3] Ладыженская, Т.А. Обучение связной речи в школе //Методы обучения в современной школе: сб. статей / под ред. Н.И. Кудряшова. – М., 1983. – С. 8-25.
- [4] Развитие речи учащихся с применением современных педагогических технологий [Электронный ресурс]: методическая разработка по русскому языку /Л.В. Комиссарова. – Электрон. дан. – Йошкар-Ола: Социальная сеть работников образования, 2010-2014. – Режим доступа: URL: <http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/russkii-yazyk/2012/11/07/razvitie-rechi-uchashchikhsya-s-primeneniem-sovremennykh>. - (дата обращения 10.12.2020).
- [5] Немов, Р.С. Основы психологии. – М.: Юрайт, 2013. – 640 с.
- [6] Бодалев, А.А. Психология общения. – М.: Изд-во Института практической психологии, Воронеж: МОДЭК, 2006. – 256 с.

REFERENCES

- [1] Vygotski, L.C. Sbranie sochineni. (Collected works). – М.: Pedagogika, 1984. – 146 s. [in Rus]
- [2] Kravsova, E. Rebenok vnutri obşenia (The child is inside the communication) //Doşkölnoe obrazovanie. – 2013. – № 3. – S. 10-12. [in Rus]
- [3] Ladyjenskaia, T.A. Obuchenie sväznoi rechi v şkole (Teaching coherent speech at school) //Metody obuchenia v sovremennoi şkole: sb. statei / pod red. N.İ. Kudrāşova. – М., 1983. – S. 8-25. [in Rus]
- [4] Razvitie rechi uçaşihsä s primeneniem sovremennyh pedagogicheskikh tehnologi [Elektronnyi resurs]: metodicheskaiia razrabotka po ruskomu iazyku (Development of students ' speech with the use of modern pedagogical technologies). – Elektron. dan. – İoşkar-Ola: Sosiálnaia set rabotnikov obrazovania, 2010-2014. – Rejim dostupa: URL: <http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/russkii-yazyk/2012/11/07/razvitie-rechi-uchashchikhsya-s-primeneniem-sovremennykh>. - (data obrashcheniya 10.12.2020). [in Rus]
- [5] Nemov, R.S. Osnovy psihologii (Fundamentals of psychology). – М.: İurait, 2013. – 640 s. [in Rus]
- [6] Bodalev, A.A. Psihologia obşenia (Psychology of communication). – М.: İzd-vo İnstitutu prakticheskoi psihologii, Voronej: MODEK, 2006. – 256 s. [in Rus]

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНО-РЕЧЕВЫХ УМЕНИЙ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Шаймерденова А.Е., магистрант

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

e-mail: aityka.kz@mail.ru

Аннотация. В статье рассматриваются психологические особенности коммуникативно-речевого развития младших школьников. Отмечается, что развитие коммуникативных навыков младших школьников является очень актуальной проблемой, так как степень сформированности этих навыков влияет не только на эффективность обучения детей, но и на их социализацию и развитие личности в целом. Обосновывается, что коммуникативно-речевое развитие учащихся является последовательной работой,

которую необходимо планировать на каждый урок в процессе обучения, а также требует от учителя определенных психологических знаний. При организации работы по коммуникативно-речевому развитию младших школьников выясняется, что педагог должен учитывать психологические и возрастные особенности речевого развития учащихся.

Ключевые слова: младшие школьники, коммуникативно – речевые умения, учитель, навыки, коммуникативно-речевая деятельность, общения, развитие, окружающая среда (социум).

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE AND SPEECH SKILLS IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Shaimerdenova A.E., master student

KazUIR&WL named after Abylai Khan, Almaty, Kazakhstan

e-mail: aityka.kz@mail.ru

Abstract. The article deals with the psychological features of the communicative and speech development of primary school children. It is noted that the development of communication skills of primary school children is a very urgent problem, since the degree of formation of these skills affects not only the effectiveness of teaching children, but also their socialization and personal development in general. It is proved that the communicative and speech development of children is a consistent work that must be planned for each lesson in the learning process, and also requires certain psychological knowledge from the teacher. When organizing work on the communicative and speech development of primary school children, it turns out that the teacher must consider the psychological and age-related features of the speech development of children.

Keywords: primary school children, communicative and speech skills, teacher, skills, communicative and speech activity, communication, development, environment (society).

Статья поступила 30.12.2021